

## Radostné chvíle v Komárne



David Adri prečítal Megilu

## Purim a židovský humor

Spoločné priestory sály Zoltána Wallensteina a nášho malého múzea praskali počas oslavy Purimu doslova vo švíkoch. S radostou sme vítali našich súvercov z Komárna, Dunajskej Stredy, Bratislavy, Štúrova, Taty i zo širšieho regiónu. V porovnaní s predchádzajúcimi rokmi prišlo oveľa viac hostí v maskách, kostýmoch. Program uviedla **Chana Adri**, ktorá hovorila o význame sviatku, následne **David Adri** prečítal Megilu, teda Knihu Ester. Prestretý stôl ponúkal klasické lahôdky Purimu – Hamanove taštičky, kóšer víno a barches.

V druhej polovici programu zožal úspech svojou prednáškou o židovskom humore kultúrny antropológ **Richard Papp**. V zadnej časti miestnosti sa mohli deti zúčastniť na remeselníckych aktivitách pod vedením **Andrása Paszternáka**.

Slávnosť skončila tombolou, v rámci ktorej mohli naši hostia vyhrať knihy a vstupenky na sederovú večer. Ďakujeme všetkým, ktorý strávili náš veselý sviatok s nami! ■



## Sederový večer

Židovská náboženská obec v Komárne aj v tomto roku zorganizuje svoj tradičný sederový večer, ktorý sa uskutoční v **pondelok 10. apríla 2017** (I. seder) o **18. hodine** v Útluku, pod vedením Mihály Riszovanného. Cena kóšer večere 4 eurá. Prihlásiť sa môžete do 4. apríla 2017 na adrese [kile@menhaz.sk](mailto:kile@menhaz.sk) alebo na telefónnom čísle 7731-224. ■

## Zamyslenie redaktora

Ježko Balázs sa zobudil na to, že dom je pre neho malý... – čítame v obľúbenej rozprávke. Pri príležitosti väčších podujatí v Útluku máme v posledných rokoch podobný pocit. Niektorí sa museli utiahnuť na chodbe počas sederovej večere, iní nenašli voľné miesto v sále Zoltána Wallensteina počas slávnostnej večere pri príležitosti vysokých sviatkov.

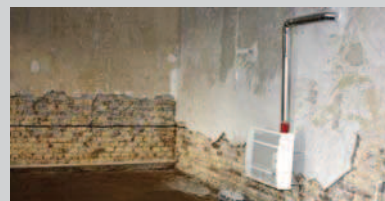
Vedenie náboženskej obce sa preto rozhodlo prepojiť kultúrnu sálu a susednú miestnosť Mikromúzea Ármina Schnitzera, vytvoriť tak miestnosť s oveľa väčšou kapacitou. Práce pod vedením Zoltána Kollára sa začali niekoľko dní po sviatku TuBišvat a pravdepodobne budú ukončené v apríli. Sály sa budú môcť používať aj osobitne, v prípade potreby aj spoločne. Renovujú sa steny, vďaka zníženému stropu bude priestor ešte útulnejší a v záujme kvalitného osvetlenia budú inštalované nové lampy. V miestnosti vymeníme aj parkety a budú vykonané opatrenia v záujme lepšej izolácie stien.

V záverečnej fáze rekonštrukcie chodby bol začiatkom roka rozšírený aj kamerový systém Útluku.

Jar začíname teda takýmito dobrými správami a zároveň oslavujeme 250. číslo nášho Spravodajcu. 250 vydaní znamená 250 spoločne strávených mesiacov v duchu zachovania židovských tradícií regiónu.

Milí čitatelia, ďakujeme že ste stále s nami! ■

PA



# MACHAR – učme sa spoločne o židovstve

V rámci nášho online vzdelávacieho programu nájdete na našej webovej stránke každú stredu nové videá. Zúčastnenci sa môžu registrovať prostredníctvom linku: <http://kehreg.com/machar/>. Registrovaní užívatelia nájdu učebný materiál troch semestrov na nasledujúcom odkaze. Koncom februára sa objavili na sieti aj kvízové otázky tretieho semestra. ■

## Balady – koncert Pressburger Klezmer Band v synagóge

Židovská náboženská obec v Komárne všetkých srdečne pozýva na koncert skupiny Pressburger Klezmer Band, ktorý sa bude konať v rámci Komárňanských dní v **nedelu 30. apríla 2017 o 15. hodine**. Vstup voľný. Všetkých srdečne očakávame! ■

## Otváracia doba cintorína počas sviatku Pesach

10. apríl 2017	pondelok	Erev Pesach	do 12. hodiny
11. apríl 2017	utorok	I. deň Pesachu	zatvorené
12. apríl 2017	streda	II. deň Pesachu	zatvorené
13. apríl 2017	štvrtok	III. deň Pesachu	otvorené
14. apríl 2017	piatok	IV. deň Pesachu	do 12. hodiny
15. apríl 2017	sobota	V. deň Pesachu- Sabat	zatvorené
16. apríl 2017	nedeľa	VI. deň Pesachu	do 12. hodiny
17. apríl 2017	pondelok	VII. deň Pesachu	zatvorené
18. apríl 2017	utorok	VIII. deň Pesachu	zatvorené ■

## Žiadame Vašu podporu

### Vážení čitatelia!

Prosíme Vás, aby ste podľa Vašich možností podporovali programy ŽNO v Komárne, ako aj vydávanie Spravodaja, údržbu budov a obnovu cintorína.

Od 1. januára 2008 môžete zasielať peniaze na nasledujúce účty (je možnosť platiť osobne na sekretariáte, ako aj poukázanie peňazí šekom):

### Poukázanie peňazí z územia SR:

26384962/0900- Slovenská sporiteľňa alebo  
10103804/5200- OTP Slovakia

### Poukázanie peňazí zo zahraničia:

Adresa: Židovská náboženská obec v Komárne, Eötvösa 15, 94501 Komárno, Slovenská republika

IBAN: SK0609000000000026384962 SWIFT: GIBASKBX  
Adresa banky: Slovenská sporiteľňa, Palatínova 33, 94501 Komárno

alebo

IBAN: SK5252000000000010103804 SWIFT: OTPVSKBX  
Adresa banky: OTP Slovakia, Záhradnícka 10, 94501 Komárno

Ďakujeme!

## Krátke správy

☆ Spravodajcu, Klub Šalom a ŽNO v Komárne podporili: Ondrej Földes (Bratislava) a anonymní darcovia. Ďakujeme!

☆ Úrad vlády Slovenskej republiky finančne podporil naše periodikum i naše kultúrne podujatia.

☆ Úspešne sme sa uchádzali o finančnú podporu z Nadácie EZRA, naše tohtoročné podujatia budú teda podporené aj z tohto zdroja. Naše ďalšie projekty sú ešte v štádiu posudzovania. Za poskytnuté finančné prostriedky ďakujeme!

☆ V Bratislave sa uskutočnilo zasadnutie predsedníctva Ústredného zväzu židovských náboženských obcí v Slovenskej republike, našu komunitu reprezentoval Anton Pasternák.

## Sviatok Pesach

Sviatok Pesach sa začína večer 10. apríla (I. seder). V dňoch 11. a 12. apríla sú hlavné dni sviatku, od 13. do 16. apríla (od štvrtku do nedele) sú polosviatky. Posledné hlavné dni sviatku budú 17. a 18. apríla. ■

## Kancelária bude zatvorená

Od 10. do 18. apríla bude kancelária zatvorená z dôvodu sviatku Pesach. Od 19. apríla bude kancelária otvorená ako obvykle. Všetkým našim čitateľom želáme kóšer Pesach! ■



# Židovský život v Galante – rozhovor s Vojtechom Fahnom

**N**arodil som sa v roku 1955 v Galante ako druhé dieťa (mám dve sestry) v židovskej rodine. Rodičia boli v koncentračných táboroch. Pokiaľ to bolo možné, približne do roku 1975, sme doma dodržiavali kóšer domácnosť. Samozrejmosťou u nás bolo dodržiavanie všetkých sviatkov.

V roku 1968 som mal v Galante bar micva. Od 5 rokov môjho života som pravidelne každú nedeľu navštevoval hodiny náboženstva. Do môjho odchodu na základnú vojenskú službu som pravidelne každý deň chodil do synagógy. Keď som ako vojak ZVS mal možnosť tiež som sa snažil navštevovať b-hoslužby v Staronovej synagóge v Prahe. Som ženatý a mám dve dcéry. Môj otec bol do roku 1975 (vtedy sa budova zbúrala) správcom mikve v Galante, myslím, že to bolo jediné mikve po vojne v širokom okolí. V roku 2001 som bol zvolený do funkcie predsedu ŽNO v Galante. Túto funkciu zastávam do dnešného dňa.

**Aký je v súčasnosti židovský život v Galante?**

Život v našej obci sa snažíme podľa súčasných možností dodržiavať v duchu tradícií našich predkov. Žiaľ, nakoľko počet našich členov klesá (nemáme už ani jedného muža preživšieho holokaustu), pravidelné sobotné b-hoslužby už nevieme zabezpečiť, ale

snažíme sa dodržiavať b-hoslužby cez všetky sviatky. Samozrejmosťou je minjan, keď má niekto jarcajt.

**Ktoré sú najvýznamnejšie aktivity obce? Aké sú plány na budúce obdobie?**

Medzi aktivity našej ŽNO patrí spomienka na odľechenie našich predkov do koncentračných táborov na našom cintoríne, kde sa okrem našich súvercov pravidelne zúčastňujú aj predstavitelia a spoluobčania nášho mesta. A tradičné spomienkové zhromaždenie na Zajin Adar.

**Blíži sa sviatok Zajin Adar – ako ho oslávite v Galante?**

Ako oslávim 7. Adar? Je to pre nás v Galante významný deň. Podľa starých tradícií v dvoch skupinách navštívime každú židovskú rodinu v meste, kde sme srdečne vítaní a pohostení. Následne sa okolo 12. hodiny stretieme v cintoríne, kde sa pomodlíme pri hrobe rabína Telča.

V poobedňajších hodinách sa zídeme spolu so súvercami z blízkeho i ďalekého okolia, často prídu medzi nás



aj rodáci z Galanty, ktorí žijú v zahraničí. V našej modlitebni si po b-hoslužbách spoločne posedíme pri tradičných jedlách. Najprv si dáme veľkú žemlu - u nás sa to volá lábelli - s vajcom uvareným na tvrdo a potom nasleduje tradičná a obľúbená ryba v orechovej omáčke.

*Pokračovanie na strane 4.*

## Na pamiatku tety Helenky Raabovej

**S**o smútkom sme prijali správu o úmrtí našej súverkyne Helene Raabovej. Kým jej to zdravotný stav dovoľoval, navštevovala naše podujatia a bola aktívnou členkou našej obce. Nechýbala v synagóge počas sviatkov, ani na podujatiach Klubu Šalom.

Pri nebeskom stole sedí o jedného Komárňana viac. Helenku sme na jej poslednej ceste odprevadili podľa našich odvekých tradícií, za účasti súvercov z celého regiónu. Smútočnú reč predniesol budapeštiansky rabín Zoltán Radnóti.

**Spomienku pani Helenky si navždy zachováme!**

*Helenka Raabová-Laxová sa narodila 24. septembra 1918 v Iršavskom rajóne Zakarpatska, v dedinke Kirijažd. O jej osude v predvojnových rokoch vieme len toľko, že bola spolu s celou rodinou deportovaná. Na príkaz musela svojho štvorročného syna dať do rúk svojej matky, obaja boli okamžite poslaní do plynovej komory. Z vojny sa nevrátil ani jej*

*manžel. Helenka sa dostala do Komárna cez Česko. So svojím manželom Alexandrom Raabom žila v bezdetnom manželstve až do jeho smrti v roku 1974. Až do svojho odchodu do dôchodku pracovala v obchode s konfekciou v centre mesta. Od roku 1988 žila v partnerskom vzťahu s Lajosom Knöpflerom, s ktorým viackrát navštívila jeho syna žijúceho v Brazílii. Druhý syn jej bývalého partnera, Ervin, žije v Komárne a bol s Helenkou v kontakte až do jej smrti. Od apríla 2008 žila v Domove dôchodcov v Klížskej Nemej. Z času na čas ju tu navštevoval jej brat, žijúci v Kanade spolu so svojou rodinou. Naše podujatia spolu so svojím partnerom pravidelne navštevovala. Zástupcovia našej obce ju v domove dôchodcov tiež viackrát navštívili. Dojato sme počúvali, keď nám v deň svojich 96. narodenín zaspievala jidiš pieseň zo Zakarpatska. O jej zdravotnom stave sa často informovala aj jej priateľka, 90-ročná Terézia Vajnorsky, žijúca v Jeruzaleme.*

*Medzi obyvateľmi mesta a členmi náboženskej obce bola veľmi obľúbená. S Helenkou sa lúči jej švagriná z Kanady, Anna Lax, jej synovec Thomas Lax, synovia jej bývalého priateľa so svojimi rodinami, Terézia Vajnorsky s rodinou, Židovská náboženská obec v Komárne, ako aj pracovníci a obyvatelia Domova dôchodcov v Klížskej Nemej. ■*



# Sochár, umelec, autor – rozhovor s Valerianom Trabalkom – I. časť

**N**arodil som sa 9. marca 1942 v asimilovanej rodine, ale v židovskej nemocnici v Bratislave, niekoľko dní pred prvými deportáciami. Vojnu sme prežili s matkou ako „evakuanti“ na Piargu pri Banskej Štiavnici. Do školy som chodil najprv na Hodžovu na Palisádach, potom sme sa presťahovali do Vistry kolónie, na periférii, a chodili sme do školy cez polia na Trnávku. Na strednú školu som chodil do Petržalky, volala sa Jedenástočná stredná škola Makarenkova.

Po škole sme boli podľa nejakej múdrej ideologickej hlavy prinútení rok pracovať v robotníckych profesiách. Nepodarilo sa mi zohnať lepšiu prácu ako podbíjanie kolajníc na železničnej vlečke v Dynamitke, Závode Juraja Dimitrova. Odtiaľ som sa prihlásil na prijímacie skúšky na scénické výtvarníctvo do Krakova na Akadémii krásnych umení, a čuduj sa svete, aj s kamarátom sme to zvládli. Zostal som tam štyri semestre, potom som prestúpil do Prahy na Vysokú školu užitého umenia k profesorovi Troestrovovi. Tam sa mi podarilo zúčastniť sa na nejakej študentskej demonštrácii a im sa zasa podarilo ma konečne vyliať zo školy. Nedokázal som oľutovať svoj hlúpy mladícky čin, ako ho označili viacerí kolegovia, ktorí na škole zostali. Bol som odsúdený na prácu v robotníckej profesii v domovskom meste, a tak som sa vrátil k tomu, čo som už poznal, do Dynamitky. Podbíjal som s kamarátmi Cigánmi glajze, oficiálne som pracoval na údržbe trate, až si ma všimol nejaký vedúci a spýtal sa ma, či nechcem robiť posunovača. Súhlasil som, za tri mesiace som už robil vedúceho posunu, potom som začal kúriť na parnej lokomotive. Po niekoľkých mesiacoch som si spravil rušňovodičské skúšky a musel som narukovať. Vojnu som si odkrútil ako tankista, v školskejrote prvého prápo-

ru, vo Vyššom vojenskom učilišti Otakara Jaroša, kde sme boli výborná spoločnosť skrachovaných študentov, takých, čo nemali počas školy vojnu, alebo ju neabsolvovali. Po ročnom výcviku sme učili lampasákov a špagátov jazdiť na tankoch. Úžasné. Po ukončení vojenskej služby, ktorú sme mali o dva mesiace predĺženú kvôli Karibskej kríze, som sa vrátil domov. Znovu do Dynamitky, ale už do dielni generálnych opráv, kde som sa vyučil za zámočníka. Dlhoo ma to nebavilo, len dovtedy, kým som si nezabezpečil súhlas nadriadených s podaním prihlášky na vysokú školu. Tak som si pre istotu podal na dve. Prvá bola Lekárska fakulta a druhú Vysoká škola výtvarných umení, odbor dizajn. Na moje prekvapenie ma prijali na obe. Vybral som si tú druhú, chcel som byť nezávislý. Na moje ešte väčšie prekvapenie som školu absolvoval. Po skončení školy som bol v slobodnom povolani a živil som sa svojou profesiou, teda dizajnérom a sochárstvom. Trvalo to až dovtedy, kým som sa nezamestnal na Inštitúte judaistiky v r. 1996. V júli 2006 som odišiel do penzie a zvyšok môjho života je už opísaný v predchádzajúcich odpovediach.

**Ktoré sú najvýznamnejšie diela vašej sochárskej práce?**

Svojej pôvodnej profesii som sa ve-

noval do r. 1993, keď som mal pri reštaurovaní sochy pre Stupavu úraz. Pracoval som väčšinou ako designer, po celom Slovensku sa však nájdu nejaké moje práce, napríklad v bratislavskej Petržalke, v Dunajskej Lužnej, vo Valašskej Belej, v Ružomberku. Za sochársku prácu považujem tiež chanukiu, ktorú som na podnet rabína Barucha Myersa navrhol a vyrobil. Od r. 1993 sa verejne zapája na Rybnom námestí v Bratislave, na mieste, kde stála neologická synagóga. Na prosbu Katky Zavorskej som realizoval jej návrh mozaiky Menory na stene klubovne v bratislavskej Obci. Urobil som to podľa skice 15x15 cm na stenu vysokú asi 4 m za dva týždne.

Pred stavbou Memoriálu Chatama Sófera som spolu s kolegom Staudtom reštauroval macévy na starom židovskom cintoríne v rámci záchranného konzervovania.

Robil som aj grafiku. Cyklus 40 lironyrov Skutky stvorenia z Maase berešit inšpirovaných prvými veršami knihy Berešit (Prvá kniha Mojžišova) boli niekoľkokrát vystavované (IJ UK, ŽNO, Slovenský inštitút Viedeň, České centrum Bratislava).

Celý život som sa zaoberal judaizmom, najmä klasickou hebrejčinou. Neskromne sa považujem za judaistu a hebraistu.

**Ako dlho ste pôsobili v Inštitúte judaistiky Univerzity Komenského?**

Od roku 1996 do roku 2006 som pracoval v novozaloženom Inštitúte judaistiky UK v Bratislave, kde som prednášal judaizmus, vyučoval klasic-kú hebrejčinu. V rámci vedecko-výskumnej činnosti som sa venoval analýze hebrejsko-biblických textov. ■

PT

*Pokračovanie zo strany 3.*

Tento deň je aj dňom Chevra Kadiša, preto si pri posezení spomenieme na všetkých, ktorí nás od predchádzajúceho 7. Adaru opustili.

**Ako vidíte budúcnosť židovskej komunity na Slovensku? Aké sú vaše vízie ohľadne menších miest?**

Žiaľ, budúcnosť židovskej komunity na Slovensku nie je veľmi lichotivá.

Na Slovensku je stále menej ľudí židovského pôvodu. Žiaľ, predchádzajúce roky priniesli, že bolo veľa zmiešaných manželstiev a nie každý viedol potom svoje deti v duchu židovstva. Vízie ohľadne menších komunit tiež nie sú veľmi dobré, mnoho mladých sa sťahuje za prácou do veľkých miest alebo do zahraničia.

**Áká je spolupráca ŽNO so susednými obcami?**

Spolupráca so susednými ŽNO je podľa môjho názoru veľmi dobrá, snažíme sa vždy jeden druhému pomôcť v rámci našich možností. Zvlášť dobrú spoluprácu máme s najbližšou ŽNO v Dunajskej Strede. Keď tam má niekto jarcajt, alebo keď je mazkir, tak sa tam chodíme modliť.

A naopak, keď má niekto jarcajt v Galante a je ohrozený minjan, zavoláme do Dunajskej Strede, vždy sú ochotní prísť vypomôcť nám.

Sme, samozrejme, ochotní v rámci našich možností a schopností vypomôcť aj iným náboženským obciam v okolí. ■

PT